

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

Præmium, De Juris Canonici Origine, Divisione, & Autoritate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

PROÆMIUM,

De Juris Canonici Origine, Divisione, & Authoritate.

S U M M A R I A.

1. IUS Canonicum quid?	11. Septimus Decretalium, & quanam ejus authoritas?
2. Que ejus origo?	12. De Concilio Trid. & an obliget, ubi non receptum?
3. Corpus Juris Canon. habet VI. partes.	13. Bullarium, & ejus authoritas.
4. De Decreto Gratiani.	14. Regule Cancellarie.
5. Qualem authoritatem habeat? discutitur latè.	15. Declarationes Cardinalium.
6. De Paleis.	16. Debent habere tria requisita, ut obligent.
7. Alij antiquiores Gratiano SS. Canonum Collectores.	17. Rota Romana, & ejus authoritas.
8. Decretales Greg. IX. eorumque divisio, materia, & obligatio.	18. De Canonum contrarietate.
9. Sextus Decretalium.	19. De confederatione, & contrarietate Juris Canonici & Civiles.
10. Clementine, & Extravagantes.	

Leganter monet JC. Cajus L. i. ff. de Orig. Jur. inconveniens esse interpretationem promittentibus, omissis initiis, atque origine non repetita, & illotis, ut ita dixerim, manibus protinus materiam interpretationis tractare, cum præfationes libentius nos ad lectionem propositæ materiæ inducant, & cum eò venturum est, evidentiorẽ præsentem intellectum. Hujus celeberrimi Jurisperiti consilium sequentes, antequam ad specificas Juris Canonici materias descendamus, prius quædam seitu necessaria de Jure Canonico in genere, ejusque Origine, Divisione, & Authoritate præmittemus.

ENGEL IN DECRET. PROÆM.

Juri operam daturum, inquit Ulp. in L. i. ff. de Just. & Jure. prius nosse oportet, unde nomen Juris descendat. Est autem à justitia appellatum, & est ars equi, & boni. Justitiam namque colimus, pergit Ulp. æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu pænarum, verum etiam præmiorum quoque exhortatione efficere cupientes: veram, nisi fallor, Philosophiam, non simulatam affectantes. Unde & Justitiam definit Imp. in princ. Inst. de I. & I. quod sit constans, & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi. Et mox in §. i. describit Jurisprudentiam, quod sit, divinarum, atq. humanarum rerum.

A

rerum

rerum notitia, iusti atq; iniusti scientia.

Circa quas definitiones seu descriptiones plures speculativas quaestiones passim accumulavit Interpretes, quibus, utpote non multum utilitatis habentibus, supersedemus. Illud verò se ipsum insinuat, quòd *Jus* aliquando accipitur pro ipsis legibus, seu constitutionibus, aliquando pro legum notitia & scientia, & aliquando pro materia & objecto legum, ut in illis verbis: *Jus suum cuiq; tribuendi.* Juris, quatenus pro lege, seu constitutione accipitur, varias divisiones in sequentibus trademus; ad propositum verò, & quatenus sive pro legibus, sive pro legum scientia sumitur, nota & vulgaris est divisio in *Jus Canonicum*, & *Civile*: istud in *Corpore Juris Civili* sedem habens suis Expositoribus relinquimus; illud, quantum cum DEO poterimus, fundamentali brevitate explicaturi.

Igitur *JUS CANONICUM*, si nominis Ety-
mon spectes, à græca voce *Canon*, quæ regulam significat, denominatum est. *cap. 1. dist. 3.* Unde definiri solet *Jus Canonicum*, quòd sit jus ex sacris Canonibus, id est, regulis Ecclesiasticis collectum, & ad rectè vivendum, aeternamque salutem acquirendam institutum.

2 Porro prima origo *Juris Canonici* non inepte à DEO desumi posse videtur, qui primus præcepta Decalogi, aliàsque rectè vivendi regulas hominibus præscripsit, quas deinde summi Pontifices in suis Canonibus circa singulos casus, & hypothefes latius exposuerunt. V. G. præceptum divinum est: *non occidere, non jurari, usuras non exercere &c.* sed quando, & qualiter in singulis factis contra hæc præcepta peccetur, & peccatum puniendum sit, Canones declararunt, ut propterea non immeritò studium *Juris Canonici* *studium divini Juris* appelletur in *cap. 2. de Privilegiis. in 6. Canones*

autem isti *Jus Divinum* declarantes, & reliqua ad gubernationem Christiani populi pertinentia statuentes, in novâ lege primum ab Apostolis introducti, & à Clemente I. Romano Pontifice (qui sedit circa annum Domini nonagesimum primum) in unum congești, ac *Canones Apostolorum* nuncupati sunt, itque in Decreto Gratiani ad finem ponuntur. Postea Successores Apostolorum SS. Pontifices alias, & alias constitutiones & sanctiones Canonicas addiderunt, ex quibus Corpus nostrum *Juris Canonici* compositum est, cui novissimè *Concilium Tridentinum*, & *Bullarium* accessit.

Ad *Corpus Juris Canonici* quod attinet, 3 facile patebit insipienti, illud dividi in VI. partes: videlicet in *Decretum Gratiani*, *Decretales Gregorii IX. Sexrum Decretalium Bonifacii VIII. Clementinas Clementis V. Extravagantes Joannis XXII. & demum Extravagantes Communes.*

DECRETUM GRATIANI à suo Authore 4 Gratiano, Ordinis S. P. Benedicti, ex Monasterio S. Felicis Bononiensis nomen traxit, qui anno 1150. tempore Eugenii III. hoc opus ex diversis summorum Pontificum, & Conciliorum decretis, SS. Patrum scriptis, Imperatorum etiam legibus, & sanctionibus compilavit, ac *Concordiam discordantium Canonum* appellavit. Solet Gratianus in hoc suo opere dubias quaestiones ab initio proponere, & pro utraq; contradictionis parte diversas auctoritates adducere, atque in fine conciliare; ut cautè advertendum sit legenti, ne indifferenter decisionem firmam ex primis occurrentibus Capitalis desumat, sed etiam reliqua diligenter perlustret.

Constat GRATIANI DECRETUM ex IV. partibus. Prima pars habet 101. *Distinctiones* divisas in *Canones*, sive *Capitula*.

De Juris Canonici Origine, &c.

pitula. Ex qua parte sic allegari solet: *cap. Omnes leges. dist. 1. Secunda pars* continet 30. *Causas* (id est casus, & controversias juridicas) divisa in *Questiones*, subdivisa in *Capitula*. Ubi citandi modus talis est: *c. Si quis suadente. causa* (quod vocabulum tamen plerumque omitti, & subintelligi solet) 17. *quasi. 4. Tertia pars* est Tractatus de *Poenitentia*, qui includitur in *Causa* 33. q. 3. & habet 7. *Distinctiones*, divisa in *Capitula*. Ex quo loco talis est citatio: *c. Cogitationis. dist. 1. de Penitentia*. Quae ultima verba ad differentiam primae & ultimae partis etiam in *Distinctionibus* divise adduntur. *Quarta* denique *pars* Decreti tractat de *Consecratione*, & continet 5. *Distinctiones*, divisa in *Capitula*. Citatio fit hoc modo: *c. Solemnitates. dist. 1. de Consecratione*.

§ Circa hanc primam Juris Canonici partem non levis est inter DD. *altercatio*, qualem in scholis, & utroque foro auctoritatem habere debeat?

Quidam existimant, cum hoc opus a privato Doctore privatam tantam industriae compositum sit, non majorem habere auctoritatem, quam cujuscunque alterius Doctoris nominati, scilicet *probabilem* tantum, cui magister in schola, vel Judex in foro sive interno, sive externo inhaerere necessario non teneatur, si putet pro sua sententia in contrarium meliores esse rationes, & juris fundamenta: nec allegationes Canonum Pontificalium in eo esse infallibiles: nisi quatenus cum originali, unde desumptae sunt, correspondant, siquidem plurimos errores in hoc Gratiani volumine praeter Felinum in *c. 2. de Rescriptis. m. 43.* alij passim adverterint.

Neque obstat huic prima opinioni, quod *Decretales Gregorii IX.* a Raymundo ejusdem Pontificis Capellano, & Poenitentiario; *IV. Libri Institutionum Imperialium* a

Triboniano, & Dorotheo Magistris & DD. (ut notat Godofredus in *proemio Institutionum. l. 3. verbo Antecessoribus*) compositi sint, qui tamen libri indubitanter legis obtinent auctoritatem: etenim isti libri non ab his privatis compilatoribus, sed a Pontifice, & Imperatore, quorum jussu & mandato compositi sunt, *ut ex proemio Decretalium, & Institutionum* apparet) suam auctoritatem desumunt, qualem auctoritatem Gratiano in componendo suo libro non constat datam fuisse. Ita etiam antiquitus certi Jurisperiti, & DD. fuerunt, quibus ab Imperatore auctoritas *de Jure respondendi*, & dubias quaestiones decidi dabatur, eorumque decisiones *Responsa Prudentum* dicebantur, & pro Lege custodiebantur. *l. 8. Inst. de Jure Nat. Gent. & Civ.* quibus *Prudentum Responsis* L. Digestorum libri repleti sunt. Ceteri vero DD. qui talem potestatem a summo Principe non habent, per suas responsiones jus aliquod facere non possunt, sed tantum praexistens allegare, & probabilibus rationibus confirmare.

Alij directe contrarium sentiunt, existimantes, totum hoc *Gratiani Decretum* esse authenticum, & vim legis obtinere, idque non tantum usui scholarum, & judiciorum, sed etiam ab ipsis summis Pontificibus, qui illud in suis posterioribus Constitutionibus allegarunt, pro tali habitum esse, *arg. c. Cum apostolica. 7. de his, quae fiunt a Praelatis. c. Per suas. 40. de Sent. excom. Clem. unica. ibi: Secundum firmam in decretis &c. de Jurejurando*. Et quod *Decretum Gratiani* antehac multis erroribus depravatum, opera Cardinalium, & aliorum doctissimorum Virorum a Sede Apostolica ad id deputatorum, vetustissimis Codicibus undique conquisitis, auctoribusque ipsis, quorum testimonii usus erat

Gratianus, perlectis, emendatum & perfectum redditum, ac diligentissimè retineri iustum sit, extant Literæ Papales Gregorii XIII. hodie ad principium Decreti impressæ.

Sed communius receptum est, quod cum pluribus citatis tradit Barbosâ in *Collect. DD. ad proœmium Decreti. n. 6. & seq.* ut hæc duæ inter se pugnantis sententiæ per tertiam mediam aliquam conciliantur, & dicatur, non constare quidem, quòd *Decreto Gratiani* universim autoritas legis attributa sit; propter emendationem tamen, & approbationem Pontificis Gregorii XIII. mereri fidem, quòd Canones ibidem allegati cum suis originalibus sine errore, aut fallitate respondeant: de reliquo autem eos Canones *revocari ad primævam auctoritatem*, id est illam, quam à suis Conditoribus acceperunt. Quare si Gratianus referat *summorum Pontificum, vel Conciliorum generalium Constitutiones*, illæ habent auctoritatem legis, seu *decisivam*. Si referat *Leges civiles*, & constitutiones Imperatorum, illæ eatenus in foro Ecclesiastico observandæ erunt, quatenus suppleant defectum juris Canonici, & non contrariantur immunitati Ecclesiasticæ. Si *propriam sententiam* ponat Gratianus, ea probabilis solummodo habebitur. Si *dicta SS. Patrum* v. gr. Ambrosii, Hieronymi, Augustini adducat, magnæ quidem auctoritatis, non tamen absolute infallibilia, & decisiva censentur, nisi quatenus à SS. Pontificibus recepta, & approbata sunt: cum in materiis disputabilibus & judicialibus sancti Patres plerumque ut privati DD. locuti, & sæpius sibi invicem contradicentes fuerint, ut *ex c. 1. & 2. dist. 26.* ac pluribus aliis locis apparet.

6 Speciale *dubium* est, quid statuendum de illis Canonibus Decreti, qui *Palea* inscri-

buntur? Quid denotetur per hoc vocabulum *Palea*, & qualem hi Canones nullius certi Authoris potestatem habeant? Diversi diveris sententiis. Quidam hoc nomine res viles, & inanes; alii ex Græco *Ta Palaiâ*, id est, *antiqua*; alii *additiones* à græco adverbio *palin*, quod *rursum* significat, denominari putarunt, alii à suo auctore, quem ajunt *Protopaleam* Cardinalem dictum fuisse, qui hos Canones Decreto Gratiani adscripserit, derivant. Sed hæc in re observandum est, quod traditur in *Prefatione* ad Decretum Gratiani circa finem, has *Paleas* in quibusdam vetustissimis Decreti exemplaribus non extare, ex eoque colligi posse, esse *additiones* non eodem tempore factas, sed ad primam collectionem Gratiani in margine primum adscriptas, ac nonnullas fortassis ab ipsomet Gratiano, quas deinde Librariorum quidam omiserint, quidam in contextu posuerint, interdum conjunctas cum prioribus capitibus, interdum separatas, falsam verò esse illorum opinionem, qui has *Paleas* tanquam res leves contemnendas putant, ex eo constat, inquit citata *Prefatio*, quòd multæ in Decretalibus, & apud vetustiores Gratiano Collectores habeantur. Ut propterea non incongruè utraq; suprapolitâ Græcâ derivatione & significatione retentâ *Palea rerum antiquiorum additiones* dici posse videantur. Quòd item *Palea* de rebus levibus non sint, legenti facile patebit, prout in specie *Palea*, quæ est *in c. 13. & 14. dist. 96.* totum Regnum Romani Pontificis Sylvestro Papæ à Constantino Imperatore donatū concernit.

Dixi, sæpe memoratas *Paleas* apud antiquiores Gratiano Collectores haberi: nam hic obiter adnotandum, multis temporibus ante Gratianum fuisse aliquem Codicem Canonum, de quo fit mentio *in c. 1. dist. 19.* & alias Papalium Constitutionum col-

collectiones factas ab Ildoro, Burchardo Vormatiensi, Ivone Carnotensi Episcopo, Anselmo & aliis; sed isti præcipue in colligendis Decretis & Constitutionibus laborarunt: Gratianus verò deinde præter collectionem Canonum in conciliandas dissensiones operam impendit, ut *in cit. præf.* habetur.

8 *Secunda pars* Corporis Canonici sunt DECRETALES jussu Gregorii IX. à Raymundo ejusdem Pontificis Capellano & Pœnitentiario (quem ex Ordine Prædicatorum post obitum à Clemente VIII. in Sanctorum numerum relatum fuisse, refert Barbosa ad *Proœmium Decretalium n. 4.*) conscripti. Isti Decretales libri à *decernendo*, sive *statuendo* sic dicti, constant potissimum ex *Decretalibus epistolis*, quas diversi Summi Pontifices in dubiis questionibus juris interrogati se consulentibus rescripserunt, quæ jam in *Corpus juris* relatæ auctoritatem publicæ & universalis legis obtinent, ad eum modum, quo Codex Justinianæus in Corpore Juris Civilis majori suâ parte ex diversorum Imperatorum ad dubios Juris articulos rescriptis compilatus est.

Dividuntur autem *Decretales in V. Libros*, libri in *Titulos*, & tituli in *Capitula*. In citatione initium, vel numerus *Capituli*, & *Titulus*, allegatur, ex g. c. *Venerabilem de Electione*. Qui titulus, in quo libro, & quoto ejus libri numero sit positus, in proprio *Indice titulorum*, qui ad principium Decretalium habetur, inquirendus est. Antiquitatis, quando soli erant *Decretales* Gregorii IX. sique separatim, & *extra Decretum* Gratiani, semper ad allegationem tituli solebat addi hæc particula *extra v. g. c. t. extra de Electione*: & in typo denotari hoc signo X. quæ particula etiamnum hodie, quando in uno Corpore Juris sunt *Decretum*, & *Decretales*, nonnunquam usitari solet, & propriè *Decretales* Gregorii IX. ad distin-

ctionem aliarum partium indicare; quod observandum, ne quis existimet, per illam particulam *extra* Extravagantes significari.

Materiam *Decretalium* Glossa proœmialis memoriae eausâ sequentibus versiculis comprehendit.

Pars prior officia parat, Ecclesiæque Ministros:

Alter a dat Testes, & cetera Judiciorum:

Tertia de Rebus, & Vita Presbyterorum:

Quarta docet, quales sint Nexus Conjugiorum:

Quintaque de Vitiis, & pœnis tractat eorum.

Et brevius hoc versiculo.

Judex, Judicium, Clerus, Sponsalia, Crimen.

Etenim in *libro primo Decretalium*, postquam S. Pontifex de *Constitutionibus, Rescriptis, & Consuetudine*, ad eoque in genere de obligatione Juris scripti, & non scripti, sive consuetudinarii præmisit, mox tractat de *Electione Prælatorum, Ordinatione Clericorum, Potestate & Jurisdictione Judicum Ordinariorum, Delegatorum, & Arbitrorum, item de Pactis, Transactionibus & Restitutionibus judicialibus*. In *secundo libro* totus *Processus judiciarius in prima, & secunda instantia* traditur, qui propter bonum ordinem, & æquitatem in utroque foro, tam Sæculari, quam Ecclesiastico observatur. In *libro tertio* agitur de *Vita Clericorum, de Beneficiis Ecclesiasticis, de Feudis, & plerisque Contractibus, tam super rebus Ecclesiasticis, quam profanis, & laicibus; item de Decimis, Sepulturis, aliisque Juribus & Immunitatibus Ecclesiarum*. In *quarto* Causæ & Quæstiones *Matrimoniales* deciduntur. In *quinto* denique diversa *Delicta* cum modo *accusandi, inquirendi, ac puniendi* recensentur.

Quæ omnia in utroque foro versantibus scitu utilissima, & necessaria sunt.

9 *Tertia pars* inscribitur *SEXTUS DECRETALIVM*, quodd post V. libros *Decretalium* Gregorii IX. in lucem editus sit à Bonifacio VIII. summo Pontifice. Subdividitur etiam in V. libros, quorum tituli habent eandem rubricas & materias, quas *Decretales* Gregorii IX. Id quod etiam in sequentibus, scilicet *Clementinis*, & *Extravagantibus* observatum est. Citatio ex hac parte fit, ut citetur initium vel numerus *Capituli*, & *Titulus* cum addito in 6. ex. g. c. *Ut animarum. de Constitutionibus. in 6.*

10 *Quarta pars* sunt *CLEMENTINE*, sic dictæ à suo Authore *Clemente V.* hujus nominis Pontifice, qui multas Constitutiones tum in Concilio Viennensi in Gallia, tum etiam ante, & post illud Concilium à se editas in unum congeffit Volumen: quod tamen morte præventus in lucem edere non poterat. Quare Joannes XXII. ejus successor dictas Clementinas evulgavit, & Apostolicâ autoritate pro judiciis & scholis roboravit, ut patet ex *Proœmio Clementinarum*. Continentur autem *Clementine* in V. libris divisus in *Titulos* & *Capitula*; ad differentiam priorum additur citatio in *Clementinis*, vel loco *Capituli* ponitur *Clementina. v. g. Clementina. Romani. de Jurjurando.*

Quinta, & sexta pars Corporis Canonici sunt *EXTRAVAGANTES JOANNIS XXII.* & *EXTRAVAGANTES COMMUNES*, sic dictæ, quod antehac *extra* Corpus Juris incertâ quasi sede *vagarentur*; & licet postea juxta ordinem Librorum & Titulorum, qui habetur in *Decretalibus* Gregorii IX. in Corpus Juris redactæ sint, pristinum tamen nomen retinuerunt. Citandi modus rursus talis est, qui in *Clementinis*, ut vel addatur in *Extravagantibus Joannis XXII.* vel

inter Communes, vel loco *Capituli* ponatur *Extravagante*, cum addito, *Joannis XXII.* vel *inter Communes.* Itæ *Extravagantes*, quamvis non satis constet, an alicujus summi Pontificis decreto publicatæ, & in Corpore Juris circumferri mandata sint: quia tamen sunt decisiones diversorum summorum Pontificum, famosorum Jurisconsultorum Romanorum glossis, & notis illustratæ & à multis temporibus possessionem in Corpore juris acceperunt, passim apud DD. pro authenticis habentur.

Novissime in lucem prodit, & in recentioribus exemplaribus Corporis Canonici annexus est *Septimus Decretalium*, operâ (ut testatur ejusdem libri præfatio) Petri Matthæi Jurisconsulti Lugdunensis, qui varias Bullas, & Constitutiones Pontificias congeffit, & secundum formam Decretalium in *Libros ac Titulos* digessit. Porro hoc opus est meras constitutiones Pontificias continet, quia tamen sine mandato, aut approbatione alicujus summi Pontificis privatâ tantum industria non ita pridem editum est, non censetur ex omni parte *authenticum*. Nam hujusmodi *Extravagantes bullæ*, quas non constat debito modo promulgatas, vel in usum deductas fuisse, vel an cum suis originalibus in omnibus, & per omnia (una enim aliquando particula omnia) maxima considerationis esse potest) respondeant, in rigore non obligant, nisi producantur in forma authentica cum plumbo, & subscriptione, per ea, quæ notantur in *proœmio Clementinarum ad finem*, & tradit Franciscus de Pavinis in *Præfatio ad Extravagantes Joannis XXII. versiculo. Debent autem.*

Extra Corpus Juris plures alii libri sanctiones Canonicas habentes extant: scilicet *Concilium Tridentinum*, *Bullarium*, *Regula Cancellaria*, *Declarationes Cardinalium*.

natum, & Decisiones Rotæ Romanae: de quorum singulorum autoritate breviter etiam aliqua dicemus.

12 CONCILIUM TRIDENTINUM sub tribus summis Pontificibus, scilicet Paulo III. Julio III. & Pio IV. in Spiritu S. legitime congregatum de anno 1546. usque in annum 1564. continuatum plurimas Ecclesie Catholice, & toti Christianitati saluberrimas, ac maximam maturitate deliberatas Constitutiones, tum Articulos fidei, tum morum reformationes concernentes, complectitur, & propterea non est dubium, quin legis universalis autoritatem obtineat: & cum omnia exemplaria Concilii, ubilibet impressa, sint uniformia, merito eis fides tribuitur.

Quod verò dicit solet, *Decreta Concilii*, quæ non sunt *Dogmatica*, & fidem concernentia, non esse ubique *recepta*, id quidem de facto verum est, an autem etiam de jure procedat, dependet ab eo, an in tali loco, ubi non receptum dicitur Concilium, fuerit illud debite aliquando promulgatum, an iusta causa non recipiendi, an consuetudo in contrarium non sit potius corruptela, & ad malos mores inducens? quæ de re inferius *in tit. de Constitutionibus, & Consuetudine*, ubi de promulgatione, receptione, & abrogatione legum tractabitur. Sanè nonnulli frequenter in materia sibi favorabili, & aliorum præjudicium in jure ex privilegio, vel præscriptione quaesito concernente alius serio Concilium Tridentinum inculcant, & si ipsimet ex eodem Concilio Tridentino super aliis causis redarguantur, mox id non esse receptum, ac stylum & praxim curiæ suæ in contrarium reponunt. Sed hi melius observare deberent illud juris axiomata, quod habetur *in lib. 2. ff. Tit. 2. Quod quisque juri in alterum statuit, ut eodem ipse utatur*, neque enim Legislator

consensus est, unum potius, quam alterum obligare voluisse.

BULLARIUM ROMANUM seriem omnium summorum Pontificum, eorumque diversas Bullas, & Constitutiones complectitur, primum operâ Laërtii Cherubini Jurisconsulti Romani compilatum, deinde ab Angelo MARIA Cherubino ejus filio Monacho Cassinensi, tempore Urbani VIII. cum novissimis Bullis denuo editum. Est quidem hoc opus Urbano VIII. dedicatum, ut in præfatione ad lectorem refertur, & quod ductu & auspicio Sixti V. Laërtius Cherubinus id primum divulgavit, sed nulla apparet expressa & authentica alicujus summi Pontificis approbatio, vel de eo recipiendo decretum, nisi in principio libri solum privilegium Urbani VIII. concessum Bibliopola, ne hoc opus aliquis sine ejus licentiâ imprimat, aut vendat, quod utique nullam specialem autoritatem libro tribuit; alias enim etiam *Praxis Criminalis Prosperi Farinacii*, de quæ idem privilegium loquitur, autoritatem consequeretur, & omnes libri, qui Romano Pontifici dedicantur, vel ejus hortatu in lucem eduntur, aut simile privilegium typographicum ab Imperatore, vel Pontifice habent, inter Canonicos & legales libros numerandi forent, quod haud dubie nemo concedet. Quare ego existimo, Bullis in *Bullario* contentis posse quidem in scholis probabilem fidem adhiberi, cæterum autem censeo nomine *Extravagantium*, quæ in judiciis, ubi de rebus magni momenti, & præjudicii agerentur, non aliter facerent plenam probationem, quàm si ab allegante in authentica forma producerentur, per ea, quæ superius de autoritate *Septimi Decretalium* diximus.

REGULÆ CANCELLARIÆ sunt certæ quædam Constitutiones Pontificiæ majori

ex parte causas beneficiales concernentes, quas primus omnium Joannes XXII, edidisse, & hoc nomine appellasse dicitur. Easdem deinde Successores Pontifices auxerunt, & declararunt. Harum natura est, ut cum morte summi Pontificis expirent, & nullam vim habeant Sede Papali vacante (quod secus est in alijs Legibus & Canonibus, qui etiam post mortem Legislatoris durant) sed à quolibet novo Pontifice reasumuntur, & renovantur.

15. DECLARATIONES CARDINALIUM à S. Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretu proficiscuntur. Cum enim experientia doceat, per diversas Glosas textum frequenter confundi, & contra mentem Legislatoris explicari, S. Pontifex Pius IV. in Bulla confirmatoria Concilii Trid. graviter sub censuris, Prælati quidem sub pœna interdicti ingressus in Ecclesiam, alijs verò quibuscunque sub pœna excommunicationis late sententiæ prohibuit, ne quis sine autoritate, & licentia S. Pontificis audeat ullos commentarios, glosas, annotationes, vel quodcunque interpretationis genus in dictum Concilium Trid. edere; statuit verò, ut controversiæ, & dubia inde oriunda ad Sedem Apostolicam pro declaratione, & decisione deferantur, ad quam declarationem faciendam postea Congregatio Cardinalium erecta est.

De istarum porrò *Declarationum* autoritate graves DD. inter se dissentiunt. Quidam *probabilem* tantum, & *doctrinalem* asserunt, atque ad summum habere vim *decisivam* in casu illo particulari, qui fuit sacre Congregationi propositus, & respectu illarum personarum tantum, quæ proposuerunt. Alij rectius *Declarationibus Cardinalium* autoritatem *legis universalis* adscribunt, & *Responsis prudentium* comparant, quibus olim à Principe du-

bias juris quæstiones decidendi potestas data fuit. *§. s. I. de I. N. G. & C.* Non enim credibile est, quod summus Pontifex non majorem potestatem dederit Cardinalibus, quam illam, quam habent privati Classici DD. qui per suam doctrinam possunt sententiam probabilem constituere; neque opus fuisset Collegium Cardinalium instituire, Glosas, & Commentarios in Concilium Tridentinum prohibere, si relicta declaratione Cardinalium tanquam solum *probabili*, non *necessaria*, liceret cuilibet privato Doctori aliam confingere.

Interim tamen, ut hæc *Declarationes* 16 *Cardinalium* vim legis obtineant, tres potissimum conditiones concurrere debent. *Prima* est, ut fiant consulto S. Pontifice: quia Sixtus V. in facultate interpretandi Concilium Congregationi Cardinalium concessa expresse addit clausulam: *Nobis tamen consultis &c.* *Secunda*, ut Cardinales solum *declarent*, & interpretentur, non verò dispentent, aut ultra verborum proprietatem legem augeant, nisi desuper habito speciali mandato S. Pontificis; cujus specialis mandati etiam in declaratione mentio inseratur, sicut hanc formam Pius V. & Greg. XIII. in suis Bullis Congregationi præscriperunt. *Tertia*, ut appareant *in authentica forma* cum solito sigillo, & subscriptione Cardinalis Præfecti, ac Secretarii ejusdem congregationis. Nam quia compertum est, plurimas falsas *Declarationes*, & nonnunquam in eadem quæstione sibi contrarias circumferri, mandavit Urbanus VIII. ne *Declarationibus Cardinalium* sive impressis, sive manuscriptis fides adhibeatur in judicio, vel extra, nisi, ut præmissum, in authentica forma appareant. Qua de re videri poterit Barb. *Juris Eccles. univers. lib. 1. cap. 4. num. 81. & seqq.* & alij apud eundem citati. Quod si *Declara-*
tiones

iones omnia prædicta requisita habeant, licet ad instantiam particularium personarum emanarint, nihilominus pro lege communi, aut declaratione legis observandas esse, sicut alias summorum Principum in causis particularibus controversis decisiones, rectè docet Garc. *de beneficiis in Preamio*, & probant textus notabiles in *cap. In causis. 19. de Sententia, & re judicata. & in L. ultima. in principio. C. de Legibus.*

7. ROTA ROMANA est summi Pontificis in causis litigiosis tribunal, sive iudicium. *Rota decisionibus* nonnulli auctoritatem legis communis adscribunt, & textus in *cit. c. in causis. & in L. ult.* non tantum de decisione ipsius Principis, sed etiam Senatûs ejus accipiunt. Barb. *in eodem c. in causis. num. 3.* Gutierrez *præf. quest. lib. 3. q. 16. num. 74.* & alij. Verum extra statum, & territorium summi Pontificis, quamvis magna auctoritas tribuatur decisionibus Rotæ Romanæ, potius tamen receptum est, quod docet Franciscus de Pavinus in *preludio Extravaganantium Joann. XXII. vers. decisiones.* quod *Decisiones Rotæ Romanæ* faciant quidem jus inter ipsas partes litigantes, sed non jus universale; nec alij Judices præcisè secundum eas teneantur judicare, nisi quatenus meliora juris fundamenta aliunde adduci non possunt, sed habeantur pro decisionibus magistralibus; imò ipsa Rota sæpius contra eas judicet teste Cardinale in *cap. pastoralis. 8. de Fide instrum. in ultima. q.* quia præcitati juris textus in *cap. in causis. & in L. ult.* de ipsius Principis non Senatûs ejus, vel Vicarii Judicis decisione loquuntur. Subinde tamen, si super eadem juris questione uniformes, & sæpius repetitæ sint *Rotæ* decisiones, faciunt consuetudinem, & stylum in curia Romana. *L. si de*

interpretatione. 37. ff. LL. Quod verò sine *curati preludis* additur, tales uniformes *Rotæ* decisiones extra curiam Romanam haberi pro *Responsis Prudentum*, haud facilè concederem: quia non constat in forma authentica, quod summus Pontifex iudicibus *Rotæ* dederit potestatem, jus aliquod novum condendi, qualis olim *Prudentibus* à Principe data fuit. Prout in simili de decisionibus Camera Imperialis Sphyrensis communiter sentiunt DD. quod Assessoribus Camera ab Imperatore fuerit data potestas *secundum leges* judicandi, non verò novas faciendi. Interim nisi Judex consideratis particularibus circumstantiis causæ coram se agitare habeat valde urgentes rationes, & aliorum DD. auctoritatem in contrarium, non deberet facilè à decisione, & præjudiciis tantorum tribunalium recedere.

Hactenus de libris Canonici, eorum-¹⁸ que auctoritate dictam. Quod si in recensitis juris Canonici partibus constitutionum *anonymia*, sive contrarietas reperitur, eaque sit in unius Pontificis, seu Auctoris compilatione, v. g. si uterque contradicens Canon sit in *Decretalibus*, vel in *Sexto*, aut *Clementinis*, per congruam interpretationem conciliatio facienda est, quia in unâ eâdemque legum compilatione non debet esse contrarietas, *L. 2. §. contrarium. 15. C. de Ver. jure enucl.* & notat Glossa in *proamio Decret. verbo Contrarietatem*. Nisi Canon expressè terminos correctorios alterius Canonis habeat, sicut in *cap. 2. & 3. de Consibus in 6.* Si verò inter priores & posteriores sit contrarietas, v. g. inter *Decretales* & *Sextum* & *Clementinas*. &c. eaque manifesta sit, stabitur posteriori decisione, quia jus posterius derogat priori, *cap. ult. in prin. de Sent. excom. 1. 6.* Si dubia sit contrarietas, quæ

B

com-

commodâ aliquâ interpretatione, salvâ verborum proprietate, ac ratione recti sermonis conciliari possit, expedit jura juribus concordare, ut evitetur jurium correctio, & contrarietas, *cap. cum expediat. 29. de Election. in 6.*

19 Præterea cum inter jus Canonicum, & Civile quandoque confœderatio, quandoque pugna sit, pro ejus rei notitia sequentes regulæ communiter à DD. traduntur.

Prima Quoties casus aliquis dubius est in jure Civili, jure autem Canonico clarè decisis, hæc Pontificii juris decisio etiam in foro Civili observanda est.

Secunda è converso, si quid jure Canonico dubium & obscurum (sicut præsertim circa contractus & pacta perpauca sunt in Canonibus decisiones) jure autem Civili clarum, ejusque materia sit profana, non spiritualis, in foro Ecclesiastico etiam juri Civili locus est. Utraque hæc regulæ confirmatur *ex c. 1. & 2. de Novi operis nunciat.* Ubi summus Pontifex ait: *sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari: ita & sacrorum Canonum statuta Principum constitutionibus adjuvantur.* Imò quandoque etiam in materia spirituali leges in foro Canonico procedunt; non tamen aliter, quam si expressè à SS. Canonibus recipiantur, sicut infra in *Lib. IV. Tit. 12. de Cognatione Legali*, quæ oritur ex adoptione, & constituit impedimentum dirimens matrimonium, pluribus explicatum.

Si ergo tanta sit inter Jus Canonicum, & Civile confœderatio, mirabitur fortasè non nemo, cur in *c. ult. ne Clerici vel Monachi, &c.* sub poena excommunicationis interdicator personis Ecclesiasticis studium Juris Civilis? R. Id intelligi de tali studio, quod abstrahit à vita Ecclesiastica,

& sit intentione subeundi munera, & officia secularium Advocatorum, vel Judicum, non autem quod sit in ordine ad perfectam Juris Canonici intelligentiam, Joan. Hon. in *dicto t. ne Clerici vel Monachi. n. 10.* Ad majorem tamen cautelam Universitates solent à S. Pontifice expressum privilegium admittendi Clericos ad publicas legum civilium lectiones impetrare, quale etiam huic nostræ Universitati concessum est.

Tertia regulæ est, si inter jus Canonicum & civile sit pugna & contrarietas, vel diversitas, eaque sit de re profana, nec attingat conscientiam, vel peccatum, ut circa solemnitates testamentorum, judiciorum, contractuum, aliorumque similium actuum, *quodlibet jus in suo foro servandum est*, nimirum in terris summo Pontifici subiectis Jus Canonicum. in terris Imperii secularis Jus Civile, *c. Cum ad verum. 6. dist. 96.* In causis tamen Clericorum etiam temporalibus, & extra territorium Romani Pontificis juri Canonico est insistendum, *cap. quod Clerici. 9. de foro compet.* Sed hic textus juxta singularem interpretationem Barbolæ in *eodem c. 9. n. 5.* non procedit eo casu, quo Clericus actor convenit Laicum coram judice seculari, quo casu, sicut Clericus actor forum rei Laici, ita etiam ejusdem fori leges sequi debet, ut proinde illa verba *inc. 9.* posita: *si Clerici contra aliquos, vel aliqui contra ipsos causas habuerint, &c.* intelligantur in eum sensum, si Clerici Parisienses (de quibus illud *cap.* inscriptum est) contra aliquos Clericos, coram Judice tamen Ecclesiastico, actionem instituunt.

Quarta regulæ est, ubi de re conscientie, & materia peccati agitur, si inter Jus Canonicum, & Civile differentia sit, tenendum est Jus Canonicum etiam in terris Imperii; quidquid enim sit de illa quæ-

questione, an S. Pontifex absolute sit major & superior Imperatore? quam tractant Interpretes *ad c. solit. e. 6. de Majorit. & obed.* certe universi Catholici DD. fatentur saltem in spiritualibus, & ubi de salute anime agitur, S. Pontificis Jurisdictionem tanquam Christi Vicarii, & communis animarum pastoris etiam in terras Imperii & totum mundum extendi. Text. *ind. cap. solite vers. quod autem. & in c. novit. 13. de Judiciis. Extravag. Unam sanctam. de Majorit. & obed.* Exemplum ad hanc regulam est *in c. ult. de Prescript.* ubi corrigitur Jus Civile permittens prescriptionem longissimi temporis cum mala fide. *In c. ult. de Sepult. & in cap. in literis. 5. de Raptoribus.* ubi statuitur, haeredes defuncti, qui aliis in vita damnum intulit, ad exonerandam conscientiam ejus, (neque enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *c. peccatum. 4. de Reg. juris in 6.*) teneri juxta vires hereditatis ad se devolvere illud damnum resarcire, contra leges civiles, quae non obligant heredem ad damnum a defuncto datum, nisi in quantum ex tali damno v. g. furto, aut rapina ad eum pervenit, vel lis cum defuncto jam contestata fuerit. *L. unica. C. Ex delictis defuncti &c.* Denique ut plurima alia exempla, quae in diversis titulis occurrunt, praetereamus, leges Civiles permittentes impune concubinatum, *in t. t. ff. & C. de Concubinis, & in Nov. 18. c. 5. per SS.* Canones abrogatae sunt. *cap. audite. C. dist. 34.* & qualiter adversus concubinarios locorum Ordinarii per censuras, & invocationem brachij secularis procedere debent, traditur in Concilio Trid. *Sess. 24. de Reform. Matrim. c. 8. & Sess. 25. c. 14.* Non obstat. *c. is qui. 4. &c. Christiano. 5. d. 34.* ubi ex sententia antiquorum Patrum Christiano una tantum, aut uxor, aut con-

cubina permittitur: quia ibi nomine *concupinae* non intelligitur seortum (quod Sancti Patres contra prohibitiones Juris divini permittere utique non potuissent) sed uxor ducta quidem per verum consensum matrimonialem (qui ante Concilium Tridentinum absque alia solemnitate sufficiebat ad valorem matrimonii, *cap. is qui. 30. de Sponsalibus*) at clandestine sine dotalibus instrumentis, qualis uxor in foro externo, ubi de matrimoniali consensu legitime non constabat, concubina praesumebatur, *arg. c. aliter. 1. causa 30. quest. 5.* & dicebatur: ut in annotatione *in dicto c. is qui. dist. 34.* recte exponitur.

Quinta regula est, in materia *Spirituali & Sacramentorum* neglecta dispositione Juris Civilis *universim ad Jus Canonicum recurrendum est*: haec enim tractare, & definire non ad saecularem, sed Spiritualem & Ecclesiasticam potestatem pertinet. *cap. decernimus, 2. de Judiciis.*

Quare licet jure civili invalidum sit matrimonium, quod filii familias contrahunt sine consensu parentum, in quorum potestate existunt. *L. nuptia. 2. & 18. ff. de Ritu nuptiarum.* Jure tamen Canonico, & Concilii Trident. *Sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 1.* si non simpliciter licitum, saltem validum pronuntiatur, prout infra in *lib. IV. ad Tit. de Desponsatione impuberum. §. 2.* expositum.

Sexta regula est, quod leges Civiles disponentes de *personis, & rebus Ecclesiasticis ex defectu jurisdictionis invalide reputentur*, tamen si favorem Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum concernant, *cap. denique. 5. cum seq. dist. 96. cap. Ecclesia. 10. de Constit.* etenim personas Ecclesiasticas, & res earum Jure Divino a saecularium dominorum potestate exem-

exemptas esse, aperte à summis Pontificibus, & Conciliis Universalibus (quibus utriusque competit de jure Divino cognoscere) declaratum est in *c. nimis. 30. de Jurejurando. c. quamquam. 4. de Consibus. in 6. & in Concilio Trid. sess. 25. de Reform. c. 20.* quod prolixè tractat Marthæ de *Jurisdictione parre 2. c. 6.*

Dixi tamen leges civiles Ecclesiis favorabiles sint, ne prætextu favorabilis constitutionis Principes, & potestates sæculares Jurisdictionem in Ecclesiasticos usurpent. *d. c. Ecclesia.* Sed hoc ita accipiendum est, si lex favorabilis contineat aliquam obligationem, sive mandatum & jurisdictionis speciem, prout in *l. jubemus. 14. C. de SS. Eccl.* de alienatione bonorum Ecclesiasticorum; in *l. sacris. 47. C. de Episcopis, & Cler.* de electione Abbatum statuitur, & forma præscribitur, quæ leges non aliter vim habent, quàm quatenus à SS. Canonibus receptæ sunt. At verò si leges

nullam habeant annexam obligationem, sed sint merè favorabiles, & pura privilegia, non est dubium, quin valeant, & subsistant: ne quod in favorem Ecclesiarum est introductum, quòd legibus sæcularium non subjaceant, in earum odium retorqueatur, si nullo sæcularium Principum privilegio affici possent, contra *c. quod ob gratiam. de Reg. juris in 6.* Tale privilegium est in *auth. quas actiones. C. de SS. Ecclesiis.* ubi contra Ecclesiam Romanam tantum centenaria, contra alias quadragenaria præscriptio admittitur. In *auth. item nulla communitas. C. de Episc. & Cler.* ubi Ecclesiæ & personæ Ecclesiasticæ ab exactionibus & oneribus realibus per sæculares Magistratus imponendis liberæ pronunciantur. In *Nov. 5. cap. 5.* quòd bona ingredientium monasteria sine præviâ dispositione Monasteriis acquirantur. Plura alia similia in primis titulis Cod. & Novell. passim occurrunt.

